NORAKSTS

Lieta Nr. C29501614

SKC – 2009/2016

S P R I E D U M S

Rīgā 2016.gada 30.novembrī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese referente A. Vītola

tiesnesis N. Salenieks

tiesnese M. Zāģere

izskatīja rakstveida procesā /pers. E/ kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2016.gada 8.februāra spriedumu lietā /pers. E/ prasībā pret SIA Mikāna zeltkaļu darbnīca "Kalvis" par neizmaksātās darba algas, slimības naudas, atlaišanas pabalsta un atlīdzības par neizmantoto atvaļinājumu piedziņu, uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu un SIA Mikāna zeltkaļu darbnīca "Kalvis" pretprasībā pret /pers. E/ par uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu.

Aprakstošā daļa

[1] /pers. E/ un SIA Mikāna zeltkaļu darbnīca "Kalvis" 1997.gada 3.februārī noslēdza darba līgumu, ar kuru prasītāja pieņemta darbā par grāmatvedi.

[2] /pers. E/ 2013.gada 21.novembrī cēla prasību pret SIA Mikāna zeltkaļu darbnīca "Kalvis", kas vēlāk papildināta, lūdzot piedzīt neizmaksāto darba algu par 2013.gada jūliju, augustu, septembri, oktobri, neizmaksāto slimības naudu un atlaišanas pabalstu, atzīt, ka darba tiesiskās attiecības ir izbeigtas 2013.gada 24.oktobrī saskaņā ar Darba likuma 100.panta piekto daļu, atzīt par spēkā neesošu darba devējas 2013.gada 8.novembra uzteikumu.

Tāpat prasītāja lūgusi piedzīt atlīdzību par visu neizmantoto ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu laikā no 1997.gada 1.februāra līdz 2013.gada 24.oktobrim, kopā 10 295,38 EUR.

[3] SIA Mikāna zeltkaļu darbnīca "Kalvis" 2015.gada 10.februārī cēla pretprasību pret /pers. E/, lūdzot atzīt par spēkā neesošu prasītājas 2013.gada 22.oktobra uzteikumu, kas pamatots ar Darba likuma 100.panta piekto daļu.

[4] Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 18.septembra spriedumu prasība apmierināta daļēji, bet pretprasība noraidīta.

Atzīts, ka darba tiesiskās attiecības starp /pers. E/ un SIA Mikāna zeltkaļu darbnīca "Kalvis" izbeigtas 2013.gada 24.oktobrī, pamatojoties uz /pers. E/ 2013.gada 22.oktobra uzteikumu.

SIA Mikāna zeltkaļu darbnīca "Kalvis" 2013.gada 8.novembra uzteikums atzīts par spēkā neesošu.

/pers. E/ prasība par neizmaksātās darba algas piedziņu apmierināta daļēji.

/pers. E/ prasība par neizmaksātās slimības naudas piedziņu apmierināta.

/pers. E/ prasība par atlaišanas pabalsta piedziņu noraidīta.

No atbildētājas /pers. E/ labā piedzīta atlīdzība par neizmantoto ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu laikā no 2011.gada 1.februāra līdz 2013.gada 24.oktobrim 1668,67 EUR, prasība par šīs atlīdzības piedziņu laikā no 1997.gada 1.februāra līdz 2011.gada 31.janvārim noraidīta.

[5] Par šo spriedumu /pers. E/ iesniedza apelācijas sūdzību, pārsūdzot to daļā, ar kuru prasība noraidīta.

[6] Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2016.gada 8.februāra spriedumu prasību apmierināja daļēji.

No atbildētājas prasītājas labā piedzīts neizmaksātais atlaišanas pabalsts.

/pers. E/ prasība par neizmaksātās darba algas piedziņu noraidīta.

/pers. E/ prasība par atlīdzības sakarā ar neizmantoto ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu laikā no 1997.gada 1.februāra līdz 2011.gada 31.janvārim piedziņu noraidīta.

Spriedumā attiecībā par atlīdzības sakarā ar neizmantoto atvaļinājumu piedziņu laikā no 1997.gada 1.februāra līdz 2011.gada 31.janvārim norādīti šādi argumenti.

Ievērojot Darba likuma 31.pantu, 149.panta piekto daļu un Augstākās tiesas Senāta 2010.gada 10.novembra spriedumā lietā Nr. SKC-667 izteikto Darba likuma normu interpretāciju, secināms, ka prasījuma termiņš atlīdzības par neizmantoto atvaļinājumu piedziņai pakļauts divu gadu noilgumam. Tādējādi atlīdzība var tikt piedzīta tikai par pēdējiem diviem gadiem pirms darba tiesisko attiecību izbeigšanās, kas konkrētajā gadījumā ir 2013.gada 24.oktobris.

Grozījumi Darba likuma 149.panta piektajā daļā, kas paredz darbinieka tiesības saņemt atlīdzību par visu periodu, par kuru darbinieks nav izmantojis ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu, stājās spēkā 2015.gada 1.janvārī. Likumdevējs jaunajai tiesību normai nav noteicis atpakaļvērstu spēku. Līdz ar to nav pamata prasījuma par atlīdzības piedziņu laikā no 1997.gada 1.februāra līdz 2011.gada 31.janvārim apmierināšanai.

[7] /pers. E/ par šo spriedumu iesniegusi kasācijas sūdzību, pārsūdzot spriedumu daļā, ar kuru noraidīta prasība par atlīdzības sakarā ar neizmantoto atvaļinājumu piedziņu.

Kasācijas sūdzībā norādīti šādi argumenti.

Augstākās tiesas Senāts 2010.gada 10.novembra spriedumā lietā Nr. SKC-667 norādīja, ka, piemērojot Darba likuma 149.pantu, jāņem vērā šā likuma 31.panta pirmajā daļā noteiktais prasījumu divu gadu noilguma termiņš. Taču šāds atzinums neatbilst likumdevēja patiesajai gribai, kas izteikta Darba likuma grozījumos. 2014.gada 23.oktobra likuma "Grozījumi Darba likumā" anotācijā norādīts, ka grozījumi veikti, lai labotu Darba likuma 149.panta piektās daļas interpretāciju, kas nostiprināta Senāta 2010.gada 10.novembra spriedumā lietā Nr. SKC-667, jo tā neatbilst neizmantotā atvaļinājuma kompensēšanas mērķim un būtībai.

Ievērojot minēto, attiecībā uz Darba likuma 149.panta piektās daļas iztulkošanu nepieciešama judikatūras maiņa.

Motīvu daļa

[8] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz personu, kura to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kuri minēti kasācijas sūdzībā, kā to noteic Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Civillietu departaments atzīst, ka spriedums atstājams negrozīts.

[9] Saskaņā ar Civillikuma 3.pantu katra civiltiesiska attiecība apspriežama pēc likumiem, kas bijuši spēkā tad, kad šī attiecība radusies, pārgrozījusies vai izbeigusies.

Darba likuma 149.panta piektā daļa redakcijā, kas bija spēkā pušu darba tiesisko attiecību izbeigšanas brīdī 2013.gada 24.oktobrī, noteica, ka ikgadējā apmaksātā atvaļinājuma atlīdzināšana naudā nav pieļaujama, izņemot gadījumus, kad darba tiesiskās attiecības tiek izbeigtas un darbinieks ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu nav izmantojis.

Atbilstoši Darba likuma 31.panta pirmajai daļai visi prasījumi, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām, noilgst divu gadu laikā, ja likumā nav noteikts īsāks noilguma termiņš.

Kasācijas instances tiesas judikatūrā, interpretējot Darba likuma 149.panta piekto daļu (*redakcijā, kas bija spēkā līdz 2015.gada 1.janvārim*) kopsakarā ar šā likuma 31.pantu (*noilguma termiņš*), atzīts, ka darba tiesisko attiecību izbeigšanas gadījumā darbiniekam nav tiesību uz atlīdzību sakarā ar neizmantoto ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu par laiku, kas ilgāks par diviem gadiem (*sk. Augstākās tiesas Senāta 2010.gada 10.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-667*).

Civilprocesa likuma 5.panta sestajā daļā noteiks, ka, piemērojot tiesību normas, tiesa ņem vērā judikatūru.

"Tas nozīmē, ka, izskatot analogu lietu, tiesa ņem vērā attiecīgu normu interpretācijas metodes un paņēmienus, argumentus un motīvus, t.i., tiesību normu piemērošanas pamatojumu, kāds izmantots tās pašas vai citas tiesas nolēmumā. (..) Judikatūras izmantošana (..) sekmē vienveidīgas tiesu prakses veidošanu, piemērojot vienas un tās pašas tiesību normas analogās tiesiskajās situācijās." (*Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.-28.nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Sagatavojis autoru kolektīvs Prof. K. Torgāna zin.red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 40.lpp*)

Ievērojot minēto, apelācijas instances tiesa, kā uzskata Civillietu departaments, pamatoti noraidīja /pers. E/ prasību par atlīdzības piedziņu sakarā ar neizmantoto ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu par laiku, kas ilgāks par diviem gadiem pirms darba tiesisko attiecību izbeigšanās.

[10] Ar 2014.gada 23.oktobra likumu Darba likuma 149.panta piektā daļa papildināta ar teikumu: "Darba devējam ir pienākums izmaksāt atlīdzību par visu periodu, par kuru darbinieks nav izmantojis ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu."

Likuma grozījumi stājās spēkā 2015.gada 1.janvārī. Tas nozīmē, ka no šī brīža tiesību norma ir juridiski saistoša un izmantojama tiesisko seku radīšanai.

Izskatāmajā lietā izšķiramais jautājums ir par Darba likuma 149.panta piektās daļas jaunā regulējuma iedarbību laikā, proti, vai jaunā tiesību norma piemērojama arī tām tiesiskajām attiecībām, kas izbeigtas pirms šīs normas spēkā stāšanās.

[11] Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 9.panta ceturtajā daļā noteikts, ka normatīvajam aktam vai tā daļai nav atpakaļejoša spēka, izņemot likumā īpaši paredzētus gadījumus.

Tas nozīmē, ka likumdevējam ir tiesības pieņemt normas ar atpakaļvērstu (atpakaļejošu) spēku laikā, tomēr "likumam piešķirt atpakaļvērstu spēku visos gadījumos nav pieļaujams, jo jāņem vērā vispārīgie tiesību principi, kas sargā personu tiesisko paļāvību no iepriekš neparedzamām tiesiskā regulējuma izmaiņām" *(sk. Satversmes tiesas 2010.gada 1.decembra sprieduma lietā Nr.2010-21-01 13.3.punktu*).

Demokrātiskā un tiesiskā valstī atpakaļvērstu spēku tiesību normai var piešķirt vienīgi tiesību normas izdevējs, turklāt šādi gadījumi uzskatāmi par izņēmumu *(sal. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 24.novembra spriedumu lietā Nr. SKA-708, Satversmes tiesas 2010.gada 6.decembra sprieduma lietā Nr. 2010-25-01 10.3.punktu*).

Likumdevējam ir pienākums skaidri paust gribu par tiesību normas atpakaļvērstu spēku laikā. Savukārt tiesību normas piemērotājam ir jānodrošina likumdevēja gribas ievērošana.

Savu gribu par Darba likuma 149.panta piektās daļas jaunajā regulējumā ietvertās tiesību normas atpakaļvērstu spēku laikā likumdevējs likuma tekstā nav izteicis.

Satversmes tiesa norādījusi, ka "pārejas noteikumi ir juridiskās metodes instruments, ar kura palīdzību normatīvā akta izdevējs cita starp var precizēt un grozīt tiesību normas tiesiskās sekas" (*sk. Satversmes tiesas 2011.gada 10.janvāra sprieduma lietā Nr.2010-18-01 14.4.punktu).*

Tiesību doktrīnā atzīts, ka atbilstoši juridiskās tehnikas prasībām tieši jaunā likuma pārejas noteikumos būtu jānorāda, kāda ir pieņemtās tiesību normas iedarbība laikā *(sk. E.Kalniņš. Par jaunā Darba likuma spēkā stāšanās. Jurista Vārds, 02.07.2002., Nr.13 (246)).*

Ar 2014.gada 23.oktobra likumu likumdevējs, izdarot grozījumus Darba likuma trīsdesmit četros pantos, pārejas noteikumos paredzēja īpašu pārejas kārtību no pastāvošā tiesiskā regulējuma uz jauno tiesisko regulējumu Darba likuma 40.panta desmitajā daļā un 61.panta otrajā daļā.

Taču pārejas noteikumos nav norādes, ka Darba likuma 149.panta piektās daļas jaunais regulējums piemērojams arī tām tiesiskajām attiecībām, kas izbeigtas pirms jaunās tiesību normas spēkā stāšanās.

Ievērojot minēto, pretēji kasācijas sūdzības iesniedzējas viedoklim nav izsecināms, ka likumdevējs ar Darba likuma 149.panta piektās daļas jauno regulējumu būtu gribējis ietekmēt darba tiesiskās attiecības, kas jau tikušas izbeigtas.

Turklāt viedoklis, ka Darba likuma 149.panta piektās daļas jaunajam regulējumam nav atpakaļejoša spēka laikā un tas nav attiecināms uz darba līgumiem, kas izbeigti pirms 2015.gada 1.janvāra, izteikts arī juridiskajā literatūrā (*sk. V.Čukste – Jurjeva, N.Orols. Atlīdzības apmērs par neizmantoto atvaļinājumu pirms un pēc 2015.gada 1.janvāra. Jurista Vārds, 04.10.2016., Nr.40(943)).*

[12] Ievērojot minēto, Civillietu departaments secina, ka pārsūdzētais spriedums atstājams negrozīts, bet kasācijas sūdzība noraidāma.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 1.punktu, Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2016.gada 8.februāra spriedumu atstāt negrozītu, bet /pers. E/ kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese *(paraksts)* A.Vītola

Tiesnesis *(paraksts)* N. Salenieks

Tiesnese *(paraksts)* M. Zāģere

NORAKSTS PAREIZS

Tiesnese A.Vītola

Rīgā 2016.gada 30.novembrī